

Samorząd terytorialny

Praktyka, prawo, finansowanie, perspektywy

Autorzy

D. Bobak, S. Chrzanowski, S. Garlej, M. Grzyb,
J. Karpińska-Olszewska, J. Kulik, A. Kusztykiewicz,
P. Matusiewicz, P. Mroczkowski, K. Pawlik, M. Połec,
M. Rutkowska-Sowa, A. Słoma, D. Smaga, K. Stępniaak,
K. Stolarek, A. Szydlik, K. Świąteczak, G. Tutak, M. Wojcieszek,
M.J. Wrona

Warszawa 2017

Copyright by Wydawnictwo Think & Make

Wszystkie prawa zastrzeżone. Książka jest dziełem twórcy i wydawcy. Żadna jej część nie może być reprodukowana jakimkolwiek sposobem - mechanicznie, elektronicznie, czy w inny sposób - bez zezwolenia wydawcy. Jeśli cytujesz fragmenty tej książki koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.

ISBN 978-83-947949-5-8

Wydawnictwo Think & Make, ul. Potocka 14, 01-652 Warszawa.
www.think-make.pl, kontakt@think-make.pl

Spis treści

Postępowanie w przedmiocie rozstrzygnięcia nadzorczego nad aktem organu gminy (<i>Kazimierz Pawlik</i>)	s. 9
Możliwość rejestracji znaku towarowego zawierającego nazwę, herb, odznaczenie lub odznakę samorządu terytorialnego (<i>Magdalena Rutkowska-Sowa</i>)	s. 28
Demokracja bezpośrednia w jednostkach samorządu terytorialnego w Polsce (<i>Amadeusz Słoma</i>)	s. 42
Hybrydowe partnerstwo publiczno-prywatne, czyli sposób na finansowanie inwestycji samorządowych (<i>Aleksandra Kusztykiewicz</i>)	s. 58
Pojęcie i istota samorządu terytorialnego (<i>Marta Grzyb</i>)	s. 77
Dochody i finanse jednostek samorządu terytorialnego – zagadnienia wybrane (<i>Sylvia Garlej</i>)	s. 98
Związki i porozumienia między jednostkami samorządu terytorialnego (<i>Dagmara Bobak</i>)	s. 116
Ustrój i kompetencje organów gminy w kontekście ich funkcji (<i>Przemysław Mroczkowski</i>)	s. 130
Cechy jednostki samorządu terytorialnego (<i>Adrian Szydlik</i>)	s. 151
Współpraca międzynarodowa samorządu terytorialnego w Polsce. Szanse i bariery (<i>Joanna Karpińska - Olszewska</i>)	s. 171
Podatki i opłaty samorządowe jako dochód własny budżetu gminnego w Polsce (<i>Patrycja Matusiewicz</i>)	s. 185
Konstytucyjne aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego (<i>Mariola Poleć</i>)	s. 204
Działalność jednostek samorządu terytorialnego w zakresie bezpieczeństwa lokalnego (<i>Grzegorz Tutak</i>)	s. 217
Nadzór nad samorządem terytorialnym (<i>Mikołaj Wojcieszek</i>)	s. 242

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne jako nowa forma współpracy polskich samorządów (<i>Sebastian Chrzanowski</i>)	s. 260
Kształtowanie się samorządu terytorialnego w III Rzeczpospolitej (<i>Michał Jan Wrona</i>)	s. 282
Czynniki determinujące satysfakcję z pracy oraz jej poziom w odczuciu pracowników Urzędu Dzielnicy Rembertów (<i>Daniel Smaga</i>)	s. 305
Finansowanie i dochody jednostek samorządu terytorialnego (<i>Justyna Kulik</i>)	s. 336
Territorial Self Government of the 3 rd Hellenic Republic - History and Contemporaneity (<i>Kamil Stolarek</i>)	s. 364
Gmina jako spadkobierca ustawy w doktrynie i orzecznictwie (<i>Krzysztof Świętaczak</i>)	s. 383
Zasada subsydiarności w polskim systemie konstytucyjnym w kontekście działalności samorządu terytorialnego (<i>Kamil Stępiak</i>)	s. 400
Biogramy autorów	s. 411

PRZEDMOWA

W Polsce samorząd został reaktywowany w 1990 r., po ponad czterdziestoletniej przerwie. Struktura ta nie jest jednak oparta wyłącznie na wcześniejszych pomysłach ustrojowych, czy też przykładach z Europy Zachodniej. Należy wskazać, że jest to system ciągle rozwijający się. Przykładem tego może być chociażby fakt dokonania zasadniczych zmian strukturalnych w roku 1998 r., które wprowadziły jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu powiatowym i wojewódzkim. Kolejną istotną reformą było wprowadzenie ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 45, poz. 497 z późn. zm.). Emanacją realizacji konstytucyjnej zasady pomocniczości w kontekście działań samorządu terytorialnego było chociażby uchwalenie ustawy, która pozwoliła na bezpośrednie wybory organów monokratycznych gmin i miast¹. Realizacja zasady samorządności oraz decentralizacja zadań publicznych, a także ich znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego stanowi o konieczności podjęcia analizy rozwiązań prawnych i faktycznych, które dotyczą tego obszaru życia społecznego.

W Polsce tylko część zadań lokalnych i regionalnych jest realizowana przez agendy administracji rządowej, które bezpośrednio (hierarchicznie) podlegają Radzie Ministrów, Premierowi bądź poszczególnym ministrom. Zasadniczy fragment zadań administracyjnych, niemający znaczenia ogólnokrajowego, jest realizowany przez samorząd terytorialny. Czynią to organy samorządowe, które są podporządkowane odpowiedniej wspólnotie lokalnej (gminnej, powiatowej) bądź regionalnej (wojewódzkiej) i które reprezentują jej interesy.

Asumptem do powstania publikacji była konieczność dokonania uporządkowanej deskrypcji naukowej problematyki funkcjonowania samorządu terytorialnego w naszym kraju. Monografia ta ma na celu wyjście naprzeciw zapotrzebowaniom jednocześnie nauk społecznych, jak i praktyce związanej ze wciąż rozwijającymi się instytucjami samorządowymi. Zakresem rozważań objęto zarówno zagadnienia

¹ Por. Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz.U. Nr 113, poz. 984).

prawne, jak i faktyczne problemy wynikające z działalności organów. Autorzy podjęli także tematykę perspektyw i wyzwań stojących przed samorządami. Nie sposób jednak pominąć ujęcie historyczne, jak i aspekty prawno-porównawcze istotne dla przedmiotu niniejszej monografii. W pracy zastosowano głównie metodę dogmatyczną, a także pomocniczo komparatystyczną i historyczną.

Niniejsza monografia stanowi spójny zbiór analiz naukowych, który w ocenie autorów będzie przydatny zarówno dla praktyków, jak i teoretyków zajmujących się samorządem terytorialnym. Nie jest to praca skierowana wyłącznie do prawników i administratywistów, lecz do wszystkich osób zainteresowanych przedmiotem badań. Mamy nadzieję, że poruszona w niej problematyka pozwoli na rzucenie nowego światła na działalność zdecentralizowanej administracji państwa. W kontekście okresu, w którym Polska była krajem silnie scentralizowanym, szczególną doniosłość zyskuje możliwość rozstrzygnięcia o bieżących problemach samorządowych. Jest to wyraz dbałości środowiska naukowego o instytucje istotne dla funkcjonowania kraju. W ogólnej ocenie przeprowadzonych analiz przedmiotowych, wyłania się pozytywny obraz jednostek podziału terytorialnego oraz ich działalności. Jednakże nie jest on bez skazy. Stąd też szczególna wartość dodana niniejszej publikacji, która traktuje o sile oddziaływania rozwiązań ustrojowych na społeczeństwo obywatelskie.

W pracy przyjęto stan prawny na dzień 2 listopada 2017 roku.

Krzysztof Świątczak

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

Gmina jako spadkobierca ustawy w doktrynie i orzecznictwie

Community as statutory heir in doctrine and in law

Abstrakt

Gmina według polskiego prawa ma osobowość prawną. Jednym z przejawów osobowości prawnej gminy jest samodzielność finansowa. Dzięki temu gmina została wyposażona we własne źródła dochodów.

Jednym ze źródeł dochodów gminy może być majątek spadkowy. Zgodnie z polskim prawem gmina jest spadkobiercą ustawowym, jeżeli spadkodawca nie pozostawił testamentu oraz nie ma krewnych, którzy dziedziczyliby jego majątek na mocy przepisów ustawowych. Gmina dziedziczy wtedy spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Dzięki temu jej majątek może w krótkim czasie zwiększyć się o kwotę nawet kilkuset tysięcy. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie zasad funkcjonowania dziedziczenia ustawowego przez gminę.

Słowa kluczowe:

gmina, spadkobierca ustawy, spadkobierca, spadkodawca, ustawa

Abstract

Community has a legal personality in Polish law. One of the forms of legal personality is a financial independence. Thanks to that community has its own income source.

One of the income sources of the community can be inheritance property. According to Polish law, the community is a statutory heir if the testator does not leave the will and the testator has no relatives who inherit his estate. The community accepts an inheritance under limitation of liability. Thanks to that its estate can increase by several hundred

thousand złoty. The purpose of the article is to describe the rules of inheritance by the municipality.

Key words:

community, statutory heir, heir, testator, act

1. Wstęp

Zgodnie z regulacjami ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (dalej k.c.)¹ w polskim prawie spadkowym mamy cztery grupy spadkowe (tzw. kręgi spadkowe). W pierwszej kolejności z mocy prawa dziedziczą małżonek i dzieci spadkodawcy², a w przypadku, jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, jego udział przypada zstępnym dziecka spadkodawcy³. Jeżeli nie ma zstępnych spadkodawcy, to powołani do dziedziczenia są jego małżonek i rodzice⁴. Gdy otwarcia spadku nie dożyje jedno z rodziców, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada rodzeństwu spadkodawcy⁵. W przypadku śmierci któregośkolwiek z rodzeństwa przed otwarciem spadku udział spadkowy przypada jego zstępnym⁶. W braku ww. spadkobierców dziedziczą krewni spadkodawcy z tzw. trzeciego kręgu spadkowego, czyli dziadkowie spadkodawcy⁷. W przypadku śmierci któregoś z dziadków dziedziczą zstępnymi dziadków⁸. Jeżeli zaś brak jest ww. spadkodawców dziedziczą dzieci małżonka spadkodawcy⁹.

Do czwartej, a zarazem ostatniej grupy spadkowej należą gmina i Skarb Państwa¹⁰. Art. 935 stanowi: „W braku małżonka spadkodawcy,

¹Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t. j. Dz. U. 2017 poz. 459, 933, 1132.)

² Art. 931 § 1 k.c.

³ Art. 931 § 2 k.c.

⁴ Art. 932 § 2 k.c.

⁵ Art. 932 § 4 k.c.

⁶ Art. 932 § 5 k.c.

⁷ Art. 934 § 1 k.c.

⁸ Art. 934 § 2 k.c.

⁹ Art. 934¹ k.c.

¹⁰*Porządek dziedziczenia, czyli kto i w jaki sposób dziedziczy po zmarłym, jeśli nie pozostawił on testamentu?* <http://e-prawnik.pl/artykuly/prawo-spadkowe/porzadek-dziedziczenia-czyli-kto-i-w-jaki-sposob-dziedziczy-po-zmarlym-jesli-nie-pozostawil-on.html>, dostęp 20.09.2017. Jednakże niektórzy przedstawiciele

jego krewnych i dzieci małżonka spadkodawcy, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowemu. Jeżeli ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Rzeczypospolitej Polskiej nie da się ustalić albo ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, spadek przypada Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu”¹¹. Dzięki temu gmina w korzystnej sytuacji może powiększyć swój majątek o kilkadziesiąt, a nawet kilkaset tysięcy złotych. Procedura dziedziczenia przez gminę może jednak budzić pewne wątpliwości, tym bardziej że regulacje k.c. w tejże materii są bardzo skromne. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie podstaw prawnych dziedziczenia przez gminę, a także wszelkich zasad tegoż procesu wynikających z doktryny i orzecznictwa. Stawiam sobie również za cel potwierdzenie tezy o niedostatecznym uregulowaniu przez ustawodawcę kwestii dziedziczenia przez gminę w przypadku braku spadkobierców ustawowych.

2. Podstawy prawne dziedziczenia przez gminę

Gmina jest zgodnie z art. 164 ust. 1 Konstytucji RP¹² podstawową jednostką samorządu terytorialnego. Z tego tytułu gminie przysługują pewne uprawnienia, a także pewna swoboda działalności. Zdaniem prof. dr hab. Aleksandry Wiktorowskiej samodzielność ta powinna przejawiać się w pięciu sferach tj. samodzielności kompetencyjnej, samodzielności organizacyjnej, samodzielności

doktryny twierdzą, że wyróżniamy pięć kręgów spadkowych: „Spadkobierców ustawowych można podzielić się na pięć grup. Do pierwszej należą małżonek i zstępni spadkodawcy. Do drugiej należą małżonek oraz krewni: w pierwszej kolejności rodzice, a w dalszej rodzeństwo spadkodawcy i ich zstępni. Trzecia obejmuje dziadków spadkodawcy – w braku spadkobierców ustawowych z grupy pierwszej i drugiej. Do czwartej grupy należą dzieci małżonka spadkodawcy (pasierbowie), których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku – w braku spadkobierców z grupy pierwszej, drugiej i trzeciej. Piąta grupa obejmuje gminę – w braku spadkobierców ustawowych z grupy od pierwszej do czwartej” [w]: *Komentarz do art. 935 k.c.* [w]: J. Ignaczewski (red.), *Komentarz do przepisów KC regulujących małżeńskie prawo spadkowe*, Warszawa 2017, Legalis.

¹¹ Art. 935 k.c.

¹² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U.1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

majątkowej, samodzielności finansowej i samodzielności prawnej¹³. Samodzielność finansowa polega na: „wyposażeniu gminy we własne źródła dochodów oraz umożliwieniu jej samodzielnego wydatkowania posiadanych zasobów finansowych”¹⁴. Tym samym gminie z mocy samej Konstytucji RP przysługuje osobowość prawna¹⁵. Potwierdza to regulacja zawarta w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹⁶ (dalej u. o s. g.). Jako osoba prawna gmina posiada swój własny majątek, którym nie odpowiada za zobowiązania innych komunalnych osób prawnych¹⁷. U. o s. g. zawiera bardzo skromne regulacje dotyczące dochodów gminy. Z art. 54 ust. 1. jasno wynika, że: „Dochody gminy są określone w odrębnych ustawach”. Tym samym ustawodawca podkreśla, że kwestia dochodów gminy może podlegać regulacji w więcej niż jednej ustawie.

3. Regulacje k.c. dotyczące dochodów gminy

Pewne, choć bardzo skromne regulacje dotyczące dochodów gminy zawiera k.c. Może ona uzyskać dochód w dwóch przypadkach. Pierwszy z nich to nieodpłatne przeniesienie nieruchomości na rzecz gminy albo na Skarb Państwa¹⁸. Drugi przypadek to spadkobranie przez gminę, które zostało uregulowane w art. 922-930 k.c.¹⁹, art. 935 k.c. i art. 1023 k.c.

Zgodnie z art. 935 k.c.: „W braku małżonka spadkodawcy, jego krewnych i dzieci małżonka spadkodawcy, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowemu. Jeżeli ostatniego miejsca

¹³ A. Wiktorowska, *Prawne determinanty samodzielności gminy. Zagadnienia administracyjnoprawne*, Warszawa 2002, s. 56, cyt. za: Komentarz do art. 164 Konstytucji RP [w]: M. Safjan (red.), L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, Warszawa 2016, Legalis.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2015, s. 195.

¹⁶ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1875). Art. 2 ust. 2 stanowi: „Gmina posiada osobowość prawną”.

¹⁷ Z. Radwański, op. cit., s. 195.

¹⁸ Regulacje dotyczące przekazania nieruchomości uregulowane są w art. 902¹-902² k.c.

¹⁹ Podkreślenia wymaga fakt, iż są to przepisy ogólne prawa spadkowego, tym samym mają one zastosowanie do wszystkich podmiotów mogących być spadkobiercami.

zamieszkania spadkodawcy w Rzeczypospolitej Polskiej nie da się ustalić albo ostatecznie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, spadek przypada Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu”. Z wyżej wymienionej regulacji, zgodnie z zasadami wykładni językowej, można by wnioskować, że gmina jest powołana do dziedziczenia tylko i wyłącznie w sytuacji, gdy spadkodawca nie miał krewnych, którzy mogliby dziedziczyć jego majątek (gmina i Skarb Państwa są w literaturze prawniczej określane mianem spadkobierców koniecznych bądź „ostatecznych”)²⁰. Jednakże nie są to jedyne przypadki. Gmina dziedziczy bowiem, także wtedy, gdy spadkobiercy ustawowi nie mogą bądź nie chcą dziedziczyć, a spadkodawca nie powołał w drodze testamentu innych podmiotów do dziedziczenia. Także w sytuacjach, gdy spadkobiercy testamentowi nie będą mogli bądź nie będą chcieli dziedziczyć, bądź zmarły miał członków rodziny, którzy jednak nie są objęci ustanowionym przez ustawodawcę katalogiem osób powołanych do dziedziczenia, spadek przypada gminie²¹.

Gminą, która dziedziczy, jest według ustawodawcy gmina ostatecznego miejsca zamieszkania spadkodawcy. Ustalenie to następuje zgodnie z regulacjami art. 25-28 k.c.²² Zgodnie z przepisami ustawy jest to miejsce, w którym osoba ta przebywała z zamiarem stałego pobytu²³. Zatem niekoniecznie musi to być miejsce, w którym zmarły zamieszkiwał przed śmiercią, nawet przez dłuższy czas. Ważne jest, aby osoba ta przebywała w danym miejscu, co stanowi tzw. *corpus*, czyli weryfikowalny, obiektywny element miejsca zamieszkania, a także wyrażała chęć stałego pobytu (element wolicjonalny) tzw. *animus*²⁴.

²⁰H. Czerwińska, *Gmina jako spadkobierca ustawowy*, GSP 2015, t. XXXIV, s. 396 cyt. za: Komentarz do art. 935 k.c. [w]: E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*. Warszawa 2017, Legalis.

²¹Komentarz do art. 935 k.c. [w]: E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.), op. cit.

²²J. Ciszewski (red.), *Komentarz KC*, Warszawa 2014, s. 1581.

²³Art. 25 k.c.

²⁴Komentarz do art. 25 k.c. [w]: E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.), op. cit. Por. także: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 14 października 2010 r., sygn. III SA/Kr 985/10. Fragment tezy orzeczenia brzmi: „O miejscu zamieszkania w świetle art. 25 Kodeksu cywilnego decydują dwa czynniki: zewnętrzny (fakt przebywania) i wewnętrzny (zamiar stałego pobytu). Z unormowania tego wynika, że do przyjęcia zamieszkiwania danej osoby w określonej miejscowości konieczne jest ustalenie występowania dwóch przesłanek, a mianowicie przebywania i zamiaru stałego pobytu w określonej miejscowości, przy czym przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie. O ile

Wskazanie przez ustawodawcę gminy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowego może mieć różnorakie podstawy. Wśród przyczyn takiegoż rozwiązania wskazuje się m.in. na więzi, które łączą mieszkańca danej gminy z samą gminą i jej społecznością²⁵. Inni przedstawiciele doktryny upatrują w takim rozwiązaniu realizację interesu publicznego²⁶. Możliwe, że ustawodawca częściowo kierował się ww. przesłankami, lecz przede wszystkim brał pod uwagę praktyczność regulacji, bowiem nierzadko w gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy znajdowała się całość majątku bądź jego przeważająca część. Tym samym regulacja ta nie budzi zastrzeżeń, jeśli na terenie gminy znajduje się majątek spadkowy. Problem może jednak powstać w sytuacji, gdy w skład spadku wchodzi nieruchomości położone poza terenem gminy będącej spadkobiercą (chodzi głównie o kwestie gospodarowania taką nieruchomością)²⁷. Niektórzy przedstawiciele doktryny proponowali w takiej sytuacji objęcie dziedziczeniem przez gminę ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy rzeczy ruchomych, natomiast nieruchomości miałyby przypadać gminie ich położenia²⁸. Naruszyłyby to jednak zasadę jedności spadku, doprowadzając do poddania poszczególnych przedmiotów wchodzących w jego skład odrębnym reżimom dziedziczenia²⁹. Wskazuje się także, że w sytuacji, w której majątek spadkowy znajduje się na obszarze więcej niż jednej

bowiem ustalenie pierwszej przesłanki nie nastręcza trudności, o tyle przy ustalaniu zamiaru stałego pobytu mogą decydować różnorakie okoliczności. Przyjmuje się, że o zamiarze stałego pobytu można mówić wówczas, gdy występują okoliczności pozwalające przeciętnemu obserwatorowi na wyciągnięcie wniosku, że określona miejscowość jest głównym ośrodkiem działalności danej dorosłej osoby fizycznej. Miejscem stałego pobytu osoby fizycznej mającej zdolność do czynności prawnych jest miejsce, w którym koncentrują się czynności życiowe danej osoby, i to bez względu na adres jej zameldowania”.

²⁵ M. Pazdan, *Czy przywrócić dziedziczenie ustawowe gminy?*, Samorząd Terytorialny 1991, Nr 11–12, s. 166–167 cyt. za: Komentarz do art. 935 k.c. [w]: E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.), op. cit.

²⁶ H. Czerwińska, *Gmina jako spadkobierca ustawy*, GSP 2015, t. XXXIV, s. 397 cyt. za: E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.), op. cit.

²⁷ *Ibidem*, s. 398.

²⁸ J. Kremis, w: Gniewek, Machnikowski, *Komentarz KC*, Warszawa 2014, s. 1699 cyt. za: Komentarz do art. 935 k.c. [w]: M. Gutowski (red.), op. cit.

²⁹ J. Kremis, w: Gniewek, Machnikowski, *Komentarz KC*, Warszawa 2014, s. 1699; E. Skowrońska-Bocian, w: *Komentarz do KC*, Ks. IV, 2011, s. 83; W. Borysiak, w: Osajda, *KC. Komentarz*, t. III, s. 194 cyt. za: M. Gutowski (red.), op. cit.

gminy, właściwszy byłby powrót do regulacji zawartej w art. 27 dekretu z dnia 8 października 1946 r. - Prawo spadkowe^{30, 31}. Według tegoż przepisu dziedziczenie zależy od miejsca położenia danej nieruchomości. Natomiast dziedziczenie rzeczy ruchomych i pozostałego majątku poddane byłoby regułom ogólnym i przypadająby one gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy^{32, 33}. Przemawiają za tym również „zasady racjonalnego zarządzania mieniem komunalnym”³⁴. Jednakże takie rozwiązanie także naruszałoby zasadę jedności spadku oraz byłoby dużym problemem dla sądu w przypadku stwierdzenia nabycia spadku³⁵.

Nie bez powodu, jak wspomniano powyżej, gmina określana jest mianem spadkobiercy koniecznego. Nie może ona bowiem odrzucić przypadającego jej z mocy ustawy spadku, co *expressis verbis* wynika, z art. 1023 § 1 k.c.³⁶ Rozwiązanie takie wynika z przyjętej w polskim prawie zasady, że: „prawa majątkowe, a zwłaszcza prawo własności, nie mogą wygasać wraz ze śmiercią spadkodawcy”³⁷. Służy to bezpieczeń-

³⁰ Dekret z dnia 8 października 1946 r. - Prawo spadkowe. (Dz.U. 1946 nr 60 poz. 328).

³¹ Komentarz do art. 935 k.c. [w]: K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, 2017, Beck Online Komentarze

³² *Ibidem*.

³³ Wspomniany art. 27 dekretu prawo spadkowe brzmi: „§ 1. W braku powołanych do spadku krewnych i małżonka spadkodawcy dziedziczy z ustawy gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli miejsce to znajdowało się za granicą - Skarb Państwa. Jednakże nieruchomości ziemskie oraz nieruchomości położone za granicą dziedziczy Skarb Państwa, inne nieruchomości zaś - gmina miejsca ich położenia.

§ 2. Jeżeli stosownie do przepisów paragrafu poprzedzającego jest kilku spadkobierców, uważa się ich za powołanych do spadku w częściach ułamkowych, jakie odpowiadają stosunkowi wartości przypadających im praw”.

³⁴ J. Kremis, [w:] Gniewek, Machnikowski, *Komentarz*, Warszawa 2013, art. 935, Nb 6 cyt. za: Komentarz do art. 935 k.c. [w]: K. Osajda (red.), op. cit.

³⁵ Komentarz do art. 935 k.c. [w]: K. Osajda (red.), op. cit. Fragment brzmi: „Skutkiem tego byłoby to, że sąd musiałby w stwierdzeniu nabycia spadku wskazać wszystkie nieruchomości wchodzące w skład majątku spadkowego i określić kto jest ich spadkobiercą. Byłby to duży problem praktyczny przy wielu nieruchomościach położonych na terenach wielu gmin”.

³⁶ Art. 1023 k.c. Treść artykułu brzmi następująco: „Skarb Państwa ani gmina nie mogą odrzucić spadku, który im przypadł z mocy ustawy”.

³⁷ Komentarz do art. 935 k.c. [w]: K. Osajda (red.), op. cit.

stwu obrotu prawnego³⁸. Zasada oparta na założeniu, że majątek spadkowy nie może stać się niczym wywodzi się z prawa rzymskiego^{39, 40}. Gdyby gmina i Skarb Państwa miały możliwość odrzucenia spadku, powstałby olbrzymi problem zarówno w kwestii własności danych nieruchomości, jak i zabezpieczenia potencjalnych wierzycieli spadkodawcy. Jednakże ustawodawca, konstruując ww. regulację, zadbał także o zabezpieczenie przymusowych spadkobierców. Zgodnie z art. 1023 § 2 k.c.: „Skarb Państwa ani gmina nie składają oświadczenia o przyjęciu spadku, a spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza”⁴¹. Złożenie przez gminę oświadczenia o przyjęciu spadku wprost bądź odrzuceniu spadku jest w takim przypadku bezwzględnie nieważne⁴². Uznaje się, także, że oświadczenie gminy o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza również byłoby nieważne⁴³. Skoro jednak z ustawy wynika, że spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie miałoby większego znaczenia. Z jednej strony ww. regulacja umożliwia uniknięcie problemów, które mogłyby powstać w razie próby wzruszenia przez gminę ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy na podstawie regulacji zawartej w art. 1019 k.c.^{44, 45}, a z drugiej strony zabezpiecza

³⁸M. Pazdan, [w:] Pietrzykowski, *Komentarz* Warszawa 2013, t. II, wpraw. przed art. 922, Nb 4; E. Niezbecka, [w:] Kidyba, *Komentarz* Warszawa 2012, t. IV, art. 922, pkt 3. Cyt. za: *Komentarz do art. 935 k.c.* [w:] K. Osajda (red.), op. cit.

³⁹B. Kordasiewicz, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2015, s. 231, Legalis.

⁴⁰„W razie braku dziedziców ustawowych spadek po wojskowym przypadł legionowi, po duchownym – kościołowi, a większości pozostałych przypadków – fiskusowi” [w:] W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Poznań 1992, s. 219.

⁴¹Art. 1023 § 2 k.c.

⁴²*Komentarz do art. 1023 k.c.* [w:] M. Gutowski (red.), op. cit.

⁴³*Komentarz do art. 1023 k.c.* [w:] K. Osajda (red.), op. cit.

⁴⁴*Komentarz do art. 1023 k.c.* [w:] K. Osajda (red.), op. cit.

⁴⁵Art. 1019 k.c. Jego treść brzmi następująco: „§ 1. Jeżeli oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby, stosuje się przepisy o wadach oświadczenia woli z następującymi zmianami:

- 1) uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia powinno nastąpić przed sądem;
- 2) spadkobierca powinien jednocześnie oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca.

interesy gminy, gdyż spadek ustawy przyjmuje ona zawsze z dobrodziejstwem inwentarza, tym samym prawdopodobieństwo uzyskania korzyści jest zdecydowanie większe aniżeli poniesienia strat. Jednakże pomimo regulacji art. 1023 k.c. gmina może ponieść straty, ponieważ ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkodawcy jest wyłączone w przypadku zabezpieczenia hipotecznego. Stanowi o tym art. 74 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku⁴⁶ (dalej u. o k. w. i h.), w myśl którego: „Wierzyciel hipoteczny może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości obciążonej hipoteką, bez względu na ograniczenie odpowiedzialności dłużnika wynikające z prawa spadkowego”. Ma to odniesienie także do prawa spadkowego, co potwierdza Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 stycznia 2016 roku, sygn. III CZP 96/15⁴⁷, którego punkt II tezy brzmi: „Ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe jest wyłączone w stosunku do wierzyciela, którego wierzytelność jest zabezpieczona hipoteką”. Jednakże przedstawiciele doktryny słusznie zauważyli, że art. 74 u. o k. w. i h. „chroni wierzyciela hipotecznego tylko w wypadku, gdy dochodzi on zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką z obciążonej nieruchomości (lub innego przedmiotu, na którym hipotekę ustanowiono), wchodzącej w skład spadku. Jeżeli wierzyciel domaga się zapłaty z innych składników majątku spadkowego pozostawionych przez dłużnika hipotecznego, musi liczyć się z ograniczeniami w zakresie odpowiedzialności spadkobiercy. Jeśli zatem spadkobierca dłużnika podniesie zarzut, że przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1031 § 2 KC), zarzut ten będzie skuteczny wobec wierzyciela hipotecznego w zakresie, w którym żąda on zaspokojenia z innych składników majątku spadkowego”⁴⁸.

§ 2. Spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może w powyższy sposób uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu.

§ 3. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku wymaga zatwierdzenia przez sąd”.

⁴⁶Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz. U. z 2017 poz. 1007.).

⁴⁷Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 21 stycznia 2016 r. sygn. III CZP 96/15, Legalis.

⁴⁸Komentarz do art. 74 u. o k. w. i h. [w]: K. Osajda (red.), *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz*, Warszawa 2017, Legalis.

Tym samym prawdopodobieństwo poniesienia przez gminę strat w przypadku dziedziczenia ustawowego jest niewielkie, ale jednak występuje.

Gmina ma prawo odrzucić spadek bądź przyjąć go wprost tylko w przypadku dziedziczenia testamentowego⁴⁹. Spadkodawca nie może natomiast wyłączyć gminy w drodze testamentu od dziedziczenia ustawowego (tzw. testament negatywny)⁵⁰. Możliwe jest natomiast powołanie do dziedziczenia w drodze testamentu inną gminę niż gmina ostatniego miejsca zamieszkania⁵¹.

4. Dziedziczenie ustawowe przez gminę – zgodność z Konstytucją

Powołanie do dziedziczenia gminę jako spadkobiercę ustawowego w braku innych wskazanych w ustawie spadkobierców wywołało liczne spory w doktrynie i orzecznictwie. Kontrowersje wzbudzał nie tyle fakt powołania gminy jako spadkobiercy ustawowego, ile zbyt wąski krąg wymienionych w k.c. spadkobierców ustawowych. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 września 2007 roku, sygn. P 19/07⁵² badał zgodność z Konstytucją RP (w szczególności zgodność

⁴⁹ Komentarz do art. 1023 k.c. [w]: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088*, Warszawa 2015, Legalis. Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 10 czerwca 1964 r. III CR 81/64. Teza orzeczenia brzmi następująco: „Do testamentowego dziedziczenia Skarbu Państwa nie ma zastosowania szczególny przepis art. 39 Prawa spadkowego, lecz ogólna norma art. 38 tego prawa co do spadków przypadłych osobom prawnym. Stosownie zaś do tego przepisu Skarb Państwa jako spadkobierca testamentowy - poza przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza - może również spadek odrzucić, przy czym spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza dopiero w razie niezłożenia przez Skarb Państwa we właściwym terminie oświadczenia o jego odrzuceniu. Pozbawienie Skarbu Państwa możliwości złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku stanowi naruszenie interesu Państwa Ludowego w rozumieniu art. 396 § 1 KPC50”.

⁵⁰ Komentarz do art. 1023 k.c. [w]: K. Osajda (red.), op. cit.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 września 2007 r., sygn. P 19/07 (Dz.U. 2007 nr 168 poz. 1188). Teza tego orzeczenia brzmiała: „Art. 935 § 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93, ze zm.), w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 38 ustawy z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408) w zakresie, w jakim powołuje do dziedziczenia gminę jako spadkobiercę ustawowego, w sytuacji gdy otwarcia spadku dożyło rodzeństwo rodziców spadkodawcy, jest zgodny z art. 2, art. 18, art. 21 ust. 1,

z art. 21⁵³ oraz art. 64 ust. 1 i 2⁵⁴ Konstytucji RP) regulacji art. 935 § 3 k.c.⁵⁵ wprowadzonego ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw⁵⁶. Sprawa dotyczyła zgodności z Konstytucją dziedziczenia przez gminę w sytuacji, gdy otwarcia spadku dożyło rodzeństwo rodziców spadkodawcy. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że wprowadzona przez ustawodawcę regulacja dopuszczająca gminę do dziedziczenia ustawowego nie jest niezgodna z Konstytucją. Konstytucja RP nie zawiera bowiem dokładnych wytycznych dotyczących regulacji prawa spadkowego, a jedynie wyznacza ramy, w których ustawodawca, regulując kwestie spadkowe, ma znaczny zakres swobody. Ustawodawca powinien respektować zakaz ukrytego wyłączenia⁵⁷ oraz „założenie dostosowania porządku dziedziczenia do przypuszczalnej woli spadkodawcy, co zakłada oparcie

art. 31 ust. 3, art. 32, art. 47, art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 71 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

⁵³ Treść ww. regulacji brzmi następująco: „Art. 21. 1. Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.

2. Wyłączenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem”.

⁵⁴ Treść ww. regulacji brzmi następująco: „Art. 64. 1. Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia.

2. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej”.

⁵⁵ Treść artykułu brzmiała: „W braku małżonka spadkodawcy i krewnych powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowemu. Jeżeli miejsca ostatniego zamieszkania spadkodawcy w Rzeczypospolitej Polskiej nie da się ustalić lub ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, spadek przypada Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu”.

⁵⁶ Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2003 nr 49 poz. 408).

⁵⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 września 2007 roku, sygn. P 19/07 (Dz.U. 2007 nr 168 poz. 1188).

Fragment wyroku brzmi: „Kwestionowana regulacja nie prowadzi też do "ukrytego" wyłączenia. Konstytucja gwarantuje jedynie standard minimum, a więc to, że w ustawie nie można dziedziczenia zlikwidować (a takie próby zna historia prawa, bo podejmowano je w początkach istnienia Związku Radzieckiego). O takiej sytuacji można by było mówić, gdyby ustawodawca drastycznie ograniczył krąg spadkobierców ustawowych, wyłączając z niego małżonka albo zstępnych spadkobiercy, a więc osoby najbliższe. Obowiązująca regulacja nie idzie jednak tak daleko. Niezaliczenie do kręgu spadkobierców ustawowych rodzeństwa rodziców mieści się w konstytucyjnych ramach swobody ustawodawcy”.

takiej regulacji na określonym stopniu typowości i racjonalności postanowień spadkodawcy”. Ponadto w przypadku dziedziczenia ustawowego ustawodawca ma zdecydowanie większy zakres swobody niż w przypadku dziedziczenia testamentowego, ponieważ w sytuacji dziedziczenia ustawowego ustanowiona przez ustawodawcę regulacja ma za zadanie nie tylko chronić własność prywatną, ale także, czy wręcz przede wszystkim porządkować stosunki majątkowe. Mimo licznych postulatów doktryny, z których jasno wynika, że należy rozszerzyć krąg powołanych do dziedziczenia krewnych spadkodawcy, Trybunał Konstytucyjny uprawniony jest jedynie do badania zgodności danych regulacji z Konstytucją, a nie określania celowości i słuszności danych norm prawnych. Tym samym, nawet jeżeli dana norma jest wadliwa aksjologicznie i niesłuszna nie przesądza to o jej zgodności bądź niezgodności z Konstytucją RP. Tym samym gmina ma prawo do dziedziczenia nawet w przypadku, gdy chwili otwarcia spadku dożyła dalsza rodzina spadkodawcy, która jednak nie została ujęta w katalogu osób powołanych do dziedziczenia.

5. Dziedziczenie ustawowe przez gminę – prawo Unii Europejskiej

Do niedawna problem dziedziczenia majątku należącego m.in. do apatrydów, obywateli innego państwa zamieszkujących w Polsce czy też obywateli polskich zamieszkałych za granicą regulowały przepisy ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe⁵⁸ (dalej p.p.m.). Jednakże odnoszące się do dziedziczenia regulacje art. 64-66 p. p. m. zostały uchylone⁵⁹. Mają one zastosowanie tylko i wyłącznie w sprawach spadkowych po osobach zmarłych przed 17 sierpnia 2015 roku albo w „sprawach spadkowych po osobach zmarłych od 17.8.2015 r. w sytuacji konieczności oceny skutków rozrządzeń na wypadek śmierci sporządzonych przed tą datą”⁶⁰. Od dnia 17 sierpnia 2015 roku m.in. w ww. przypadkach zastosowanie mają regulacje Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych

⁵⁸ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1792).

⁵⁹ Ww. regulacje zostały uchylone art. 8 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015 poz. 1137).

⁶⁰ Komentarz do art. 66a p.p.m. [w]: K. Osajda (red.), *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, 2015, Legalis.

dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego⁶¹, co wprost wynika z art. 66a p.p.m.⁶². Zgodnie z art. 33 rozporządzenia: „Jeżeli na podstawie prawa właściwego dla dziedziczenia na mocy niniejszego rozporządzenia nie ma spadkobiercy ani zapisobiercy co do żadnych składników majątku na podstawie rozrządzenia na wypadek śmierci, ani osoby fizycznej powołanej do spadku na podstawie ustawy, stosowanie prawa tak ustalonego nie wyklucza uprawnień państwa członkowskiego lub podmiotu wyznaczonego w tym celu przez to państwo członkowskie do przejęcia na mocy prawa tego państwa składników majątku spadkowego położonych na jego terytorium, pod warunkiem, że wierzyciele są uprawnieni do ubiegania się o zaspokojenie swoich roszczeń ze wszystkich składników majątku spadkowego”. Przepis ten dotyczy tzw. „majątku bezdziedzicznego”. Pojęcie to oznacza sytuację, w której brak jest rozporządzenia testamentowego oraz spadkobierców ustawowych będących osobami fizycznymi, co w konsekwencji doprowadza do dziedziczenia przez podmioty publiczne. W polskiej doktrynie sformułowanie „majątek bezdziedziczny” znane jest od lat i oznacza sytuację, w której w braku spadkobierców ustawowych i testamentowych dziedziczy gmina albo Skarb Państwa⁶³. Państwo członkowskie ma uprawnienia do składników majątku spadkowego pod warunkiem, że znajdują się one na jego terytorium. Ma prawo zarówno do rzeczy ruchomych, jak i nieruchomości⁶⁴. Jednakże w sytuacji, gdy regulacje umów dwustronnych stanowią inaczej, regulacje rozporządzenia mogą nie mieć

⁶¹Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, str. 107, z późn. zm.).

⁶²Treść artykułu 66a p.p.m. brzmi: „Prawo właściwe dla spraw spadkowych określa rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, str. 107, z późn. zm.)”.

⁶³Komentarz do art. 33 [w]; M. Załucki (red.), *Unijne Rozporządzenie spadkowe Nr 650/2012. Komentarz*. Warszawa 2015, Legalis.

⁶⁴*Ibidem*.

zastosowania^{65, 66}. Państwo członkowskie nie musi bowiem przejmować majątku spadkowego znajdującego się na jego terytorium. Jednakże w kwestiach spornych regulacje rozporządzenia mają pierwszeństwo. Tym samym gmina może stać się spadkobiercą także w sytuacji, gdy obywatel innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej nie ma spadkobierców ustawowych będących osobami fizycznymi, a część składników jego majątku znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (pod warunkiem, że dana gmina była ostatnim miejscem zamieszkania spadkodawcy). Odpowiednio fiskus danego państwa członkowskiego może przejąć znajdujące się na jego terytorium składniki majątku⁶⁷.

Regulacja ta może wzbudzać pewne kontrowersje wobec poglądów wybitnych przedstawicieli doktryny polskiej m.in. prof. Maksymiliana Pazdana, z których jasno wynika, że majątek spadkowy powinien być niepodzielny. Rozwiązanie przyjęte w art. 33 ww. rozporządzenia do złudzenia przypomina regulację zawartą w art. 27 dekrety z dnia 8 października 1946 r. - Prawo spadkowe. Według prawa unijnego państwo członkowskie może bowiem przejąć część majątku spadkowego znajdującego się na jego terytorium. Podobnie w prawie spadkowym z 1946 roku nieruchomości znajdujące się na terenie danej

⁶⁵*Ibidem*. Przykładem jest Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, sporządzona w Warszawie dnia 26 stycznia 1993 r. (Dz.U. 1994 nr 35 poz. 130).

⁶⁶ „Mimo pierwszeństwa stosowania rozporządzenia, między krajami członkowskimi nadal mogą być stosowane np. umowy dwustronne. Jeśli mienie ruchome po obywatelu Litwy jest położone w Polsce, a sprawa spadkowa jest rozpatrywana przez litewski sąd (spadkodawca wskazał prawo litewskie jako prawo kraju, którego ma obywatelstwo), to zgodnie z art. 41 umowy między Polską a Litwą w razie braku spadkobierców mienie ruchome przypada właśnie Litwie” [w]: Komentarz do art. 33 [w]: M. Załucki (red.), op. cit.

⁶⁷ Por. w szczególności Komentarz do art. 33 [w]: K. Osajda (red.), Rozporządzenie spadkowe 650/2012. Komentarz, Legalis. Fragment brzmi: „Przykład: spadkodawca, obywatel Polski i Niemiec, posiadający ostatnie miejsce zwykłego pobytu we Wrocławiu umiera w grudniu 2015 r., nie pozostawiwszy rozrządzeń na wypadek śmierci, małżonki ani krewnych powołanych do dziedziczenia ustawowego. Pozostawia majątek spadkowy w Polsce, Niemczech i w Austrii. Na warunkach określonych w komentowanym przepisie fiskus niemiecki i austriacki mogą dokonać przejęcia majątku położonego na terenie danego kraju i wyprzeć w tym zakresie Gminę Wrocław, dziedziczącą spadek zgodnie z prawem polskim jako statutem spadkowym”.

gminy przypadała tejże gminie, mimo faktu, iż spadkodawca miał ostatnie miejsce zamieszkania w innej gminie. Jednakże z regulacji prawa unijnego nie wynika obowiązek, a jedynie prawo do przejęcia części majątku spadkowego znajdującego się na terytorium danego państwa członkowskiego. Tym samym unijny ustawodawca nie wyklucza możliwości zastosowania innych regulacji np. tych wynikających z umów bilateralnych⁶⁸.

Podsumowanie

Regulacje ustawowe dotyczące dziedziczenia przez gminę w przypadku braku spadkobierców ustawowych są bardzo skromne i mogą budzić kontrowersje. Zasada dziedziczenia przez gminę ostatniego miejsca zamieszkania może z praktycznego punktu widzenia stwarzać ogromne problemy w kwestii zarządzania dziedziczonymi nieruchomościami, jeżeli znajdują się one na terytorium innej gminy. Ponadto regulacje art. 1023 k.c. nie zabezpieczają całkowicie interesów gminy, ponieważ prawo egzekwowania należności przypada wierzycielowi hipotecznemu, a ograniczenia odpowiedzialności dłużnika wynikające z prawa spadkowego nie mają w tym przypadku zastosowania. Mimo ww. wątpliwości regulacje dotyczące dziedziczenia przez gminę są w dużej mierze trafne, co wynika z faktu, iż ustawodawca polski w ciągu ostatnich kilkunastu lat wprowadzał jedynie niewielkie korekty dotyczące ww. przepisów, a większość kontrowersji dotyczących dziedziczenia przez gminę nie wynika z faktu, iż gmina jest spadkobiercą ustawowym, a z faktu, iż wielu przedstawicieli doktryny uważa ustawy katalog krewnych powołanych do dziedziczenia za zbyt wąski.

Bibliografia

Literatura:

Ciszewski J. (red.), *Komentarz KC*, Warszawa 2014, LexisNexis.

Gniewek E. (red.), Machnikowski P. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*. Warszawa 2017, Legalis

Bieniek B, Ignaczewski J, *Małżeńskie prawo majątkowe*, Warszawa 2017, Legalis.

⁶⁸ Komentarz do art. 33 [w]: M. Załucki (red.), op. cit.

K. Świątczak: *Gmina jako spadkobierca ustawy w doktrynie i orzecznictwie*

Kordasiewicz B., *Prawo spadkowe. System Prawa Prywatnego. Tom 10*, Warszawa 2015, Legalis.

Osajda K. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, 2017, Beck Online Komentarze

Osajda K. (red.), Tom IV B. Prawo i postępowanie spadkowe. Komentarz, Warszawa 2017, Legalis

Osajda K. (red.), Tom II. Kodeks cywilny. Komentarz. Własność i inne prawa rzeczowe. Ustawa o księgach wieczystych i hipotece (art. 2-22, 65-111(1)). Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, Warszawa 2017, Legalis.

Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz do art. 450–1088. Przepisy wprowadzające*, Warszawa 2015, Legalis.

Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2015, C. H. Beck

Saffjan M. (red.), Bosek L. (red.), *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, Warszawa 2016, Legalis.

Załucki M. (red.), *Unijne Rozporządzenie spadkowe Nr 650/2012. Komentarz*. Warszawa 2015 Legalis.

Strony internetowe:

Porządek dziedziczenia, czyli kto i w jaki sposób dziedziczy po zmarłym, jeśli nie pozostawił on testamentu?. <http://e-prawnik.pl/artykuly/prawo-spadkowe/porzadek-dziedziczenia-czyli-kto-i-w-jaki-sposob-dziedziczy-po-zmarlym-jesli-nie-pozostawil-on.html> dostęp 20.09.2017.

Akty prawne:

Dekret z dnia 8 października 1946 r. - Prawo spadkowe. (Dz.U. 1946 nr 60 poz. 328)

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483, z późn. zm.)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, str. 107, z późn. zm.).

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych,

pracowniczych i karnych, sporządzona w Warszawie dnia 26 stycznia 1993 r. (Dz.U. 1994 nr 35 poz. 130).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t. j. Dz. U. 2017 poz. 459, 933, 1132.).

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t. j. Dz. U. 2017 poz. 1007.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2017 poz. 1875.). Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2003 nr 49 poz. 408).

Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015 poz. 1137).

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1792).

Orzeczenia:

Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 10 czerwca 1964 r., III CR 81/64, Legalis.

Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 21 stycznia 2016 r. sygn. III CZP 96/15, Legalis.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 września 2007 r., sygn. P 19/07, (Dz.U. 2007 nr 168 poz. 1188).

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 14 października 2010 r., sygn. III SA/Kr 985/10, Legalis.

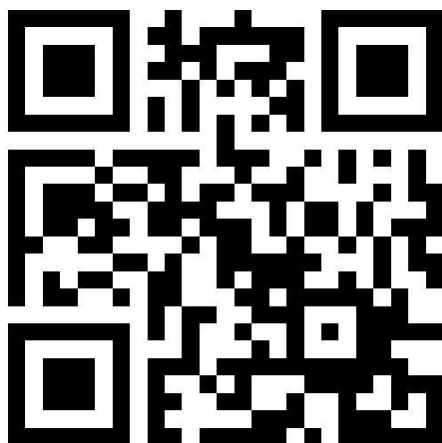
Krzysztof Świątczak - student III roku prawa w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu. Finalista XX Ogólnopolskiego Konkursu na głosę organizowanego przez ELSA Poland i ELSA Kraków. Stypendysta Rektora Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, uczestnik programu „Gramy o najlepszych” organizowanego przez Wyższą Szkołę Bankową w Poznaniu. Wiceprezes Prawniczego Koła Studentów „Sapere Aude” Wydziału Finansów i Bankowości Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Swoje zainteresowania skupia wokół prawa cywilnego, a w szczególności prawa rzeczowego i prawa spadkowego.

mgr Grzegorz Tutak - doktorant na Wydziale Nauk Społecznych KUL, absolwent kierunków: administracja i bezpieczeństwo narodowe. Główne kierunki zainteresowań skupiają się wokół szeroko pojętej problematyki bezpieczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem implikacji dla Polski i Europy. Ponadto w swoich zainteresowaniach naukowych zajmuje się migracjami, polityką migracyjną i konsekwencjami procesów migracyjnych.

Mikołaj Wojcieszek - student Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, wielokrotnie stypendysta Rektora UMCS oraz Marszałka Województwa Lubelskiego za wybitne wyniki w nauce. Swoje naukowe zainteresowania koncentruje wokół prawa publicznego, w szczególności prawa administracyjnego oraz konstytucyjnego.

Michał Jan Wrona - student Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Swoje zainteresowania prawne skupia na istocie demokracji – głównie bezpośredniej, oraz zagadnieniach związanych z teorią i filozofią prawa.

**SPRAWDŹ NASZE
MONOGRAFIE NAUKOWE!**

www.think-make.pl

e-mail: kontakt@think-make.pl | **tel.** 690 090 676